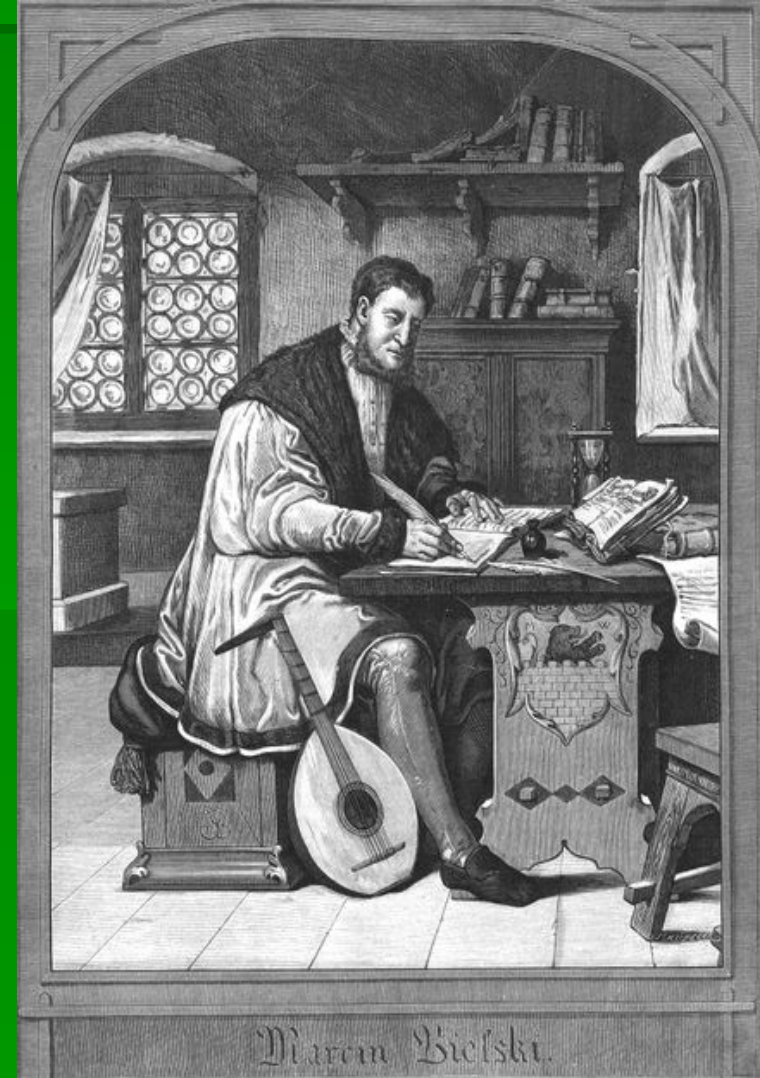

- 1. Виникнення українського козацтва.
Господарське життя козаків**
- 2. Запорозька Січ**
- 3. Утворення реєстрового козацтва**
- 4. Морські походи козаків**
- 5. Діяльність Петра Конашевича-Сагайдачного**
- 6. Козацько-селянські повстання
наприкінці XVI — на початку XVII ст.**

■ **1240 р.** – перша згадка терміну «козак» у Початковій монгольській хроніці

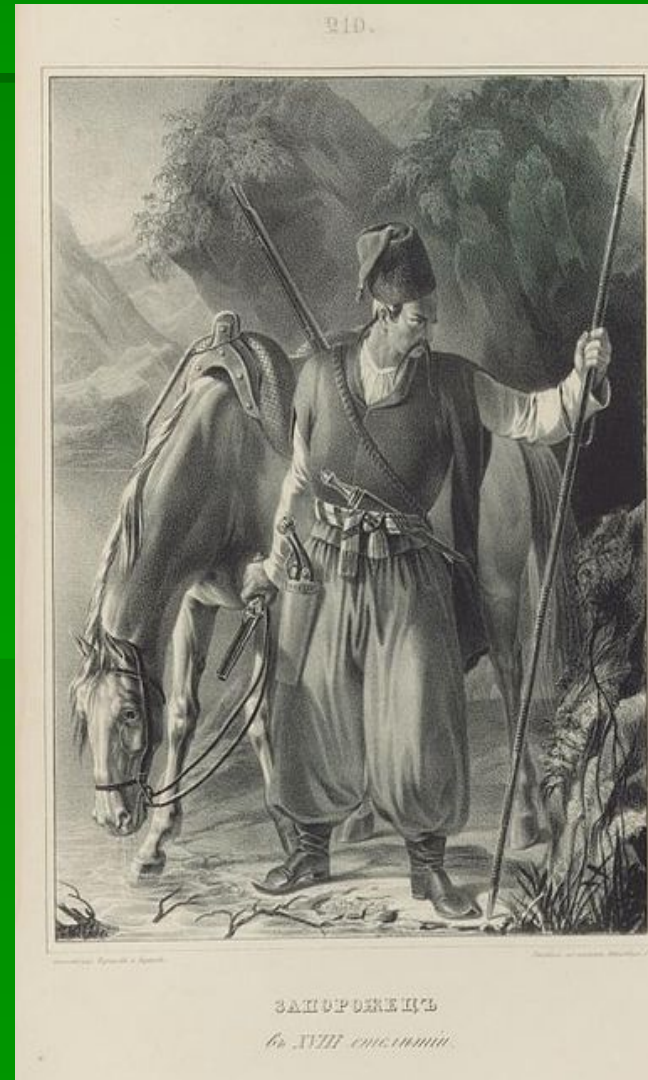
■ **1489 р.** – перша згадка про українських козаків у – «Хроніці всього світу» Бельського.

Причини виникнення козацтва:

- економічні: захоплення українських земель польськими та литовськими феодалами, нестача власної землі у селян і як наслідок – переселення селян на «Дике поле», у Запоріжжя та Нижнє Подніпров'я;
- соціальні: посилення феодального гніту, оформлення кріпосної залежності;

- політичні: намагання Польщі встановити контроль над утікачами в Подніпров'ї;
- національно-релігійні: політика ополячення, гоніння на православну церкву;
- військові: потреба захисту кордонів від нападів турків і татар.

Господарське життя козаків

- Землеробство
- Конярство
- Промисли: полювання, рибальство, бортництво
- Ремесла: теслярство, ковальство, виготовлення зброї, бондарство;
- Грабунки

Зимівник

- господарство хутірною типу у запорозьких козаків, де вони перебували у мирний час (переважно взимку);
- виникли у 1-й полов. XVI ст.;
- на час ліквідації Запорозької Січі (1775) було 763 запорозьких зимівників, де мешкали 8,7 тис. козаків.

1551 р.

**перша писемна згадка
про Запорозьку Січ
у «Хроніці всього світу»**

Марціна Бельського

1553—1556 рр.

**на о. Мала Хортиця
під керівництвом
князя
Дмитра
Вишневецького
було побудовано
фортецю.**

Дніпровські Січі:

- Хортицька (1556–1557)
- Томаківська (1563–1593)
- Базавлуцька (1593–1638)
- Микитинська (1639–1652)
- Чортомлицька (1652–1709)
- Кам'янська (1709–1711)
- Олешківська (1711–1734)
- Нова (Підпільненська) (1734–1775)

Макет Запорозької Січі

Владні органи:

- **Січова (військова) рада:** керувала всіма важливими справами Січі
- **Уряд Запорізької Січі (військова старшина):**
 - Гетьман або кошовий отаман: вища військово-адміністративна та судова влада на Січі;
 - Військовий суддя: вершив вищий суд, виконував обов'язки отамана за його відсутності

- Військовий писар: відав діловодством, отримував усю офіційну кореспонденцію;
- Осавул: організовував охорону Січі, підтримував дисципліну і порядок у війську, відав заготівлею й розподілом провіанту;
- Обозний: очолював артилерію, керував побудовою табору у поході, займався обліком та комплектуванням війська.

Військові служителі:

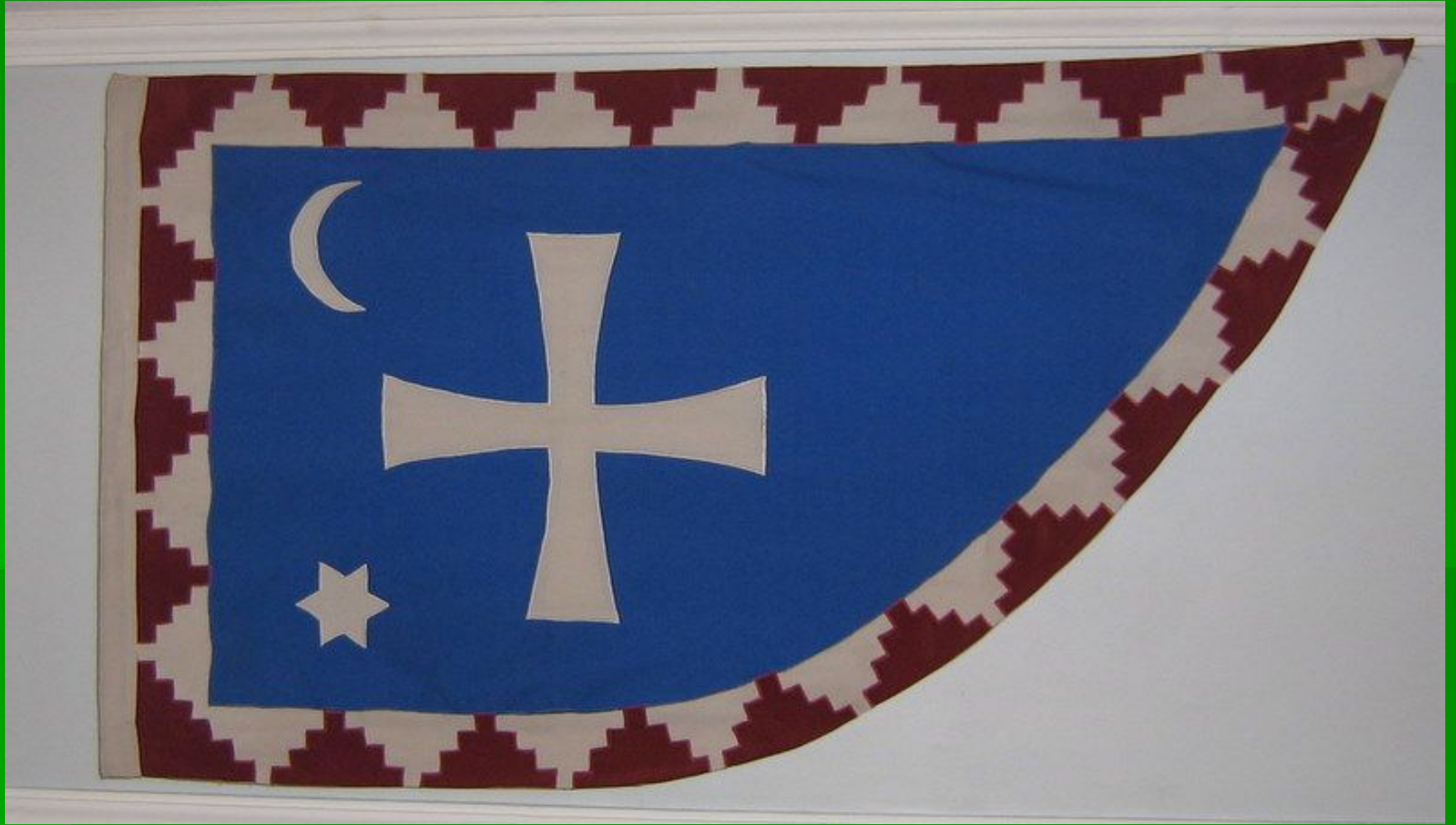
- довбиш
- хорунжий, бунчужний
- пушкар
- товмач
- кантаржей
- шафар
- канцеляристи
- шкільні отамани

Герб Війська Запорозького

ІЗНАМА ВВОЙСКО БА ІМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА
ЗАПОРОЖСКОЄ НІЗОВОЄ ЗДЪБАННОКОШТО
ТАКОЖЪ ПОРЪКА ДНЄПРЪ И ДОНАЮ
ПЪХОТИ ВОЮЮШЕИ ТОГОЖЪ ВОЙСКА ПО ЧЕРНОМЪ МОРЮ

Булава

Булава гетьмана України Богдана Хмельницького XVII ст.

Бунчук

Печатка Війська
Запорозького за Григорія
Лободи (1592)

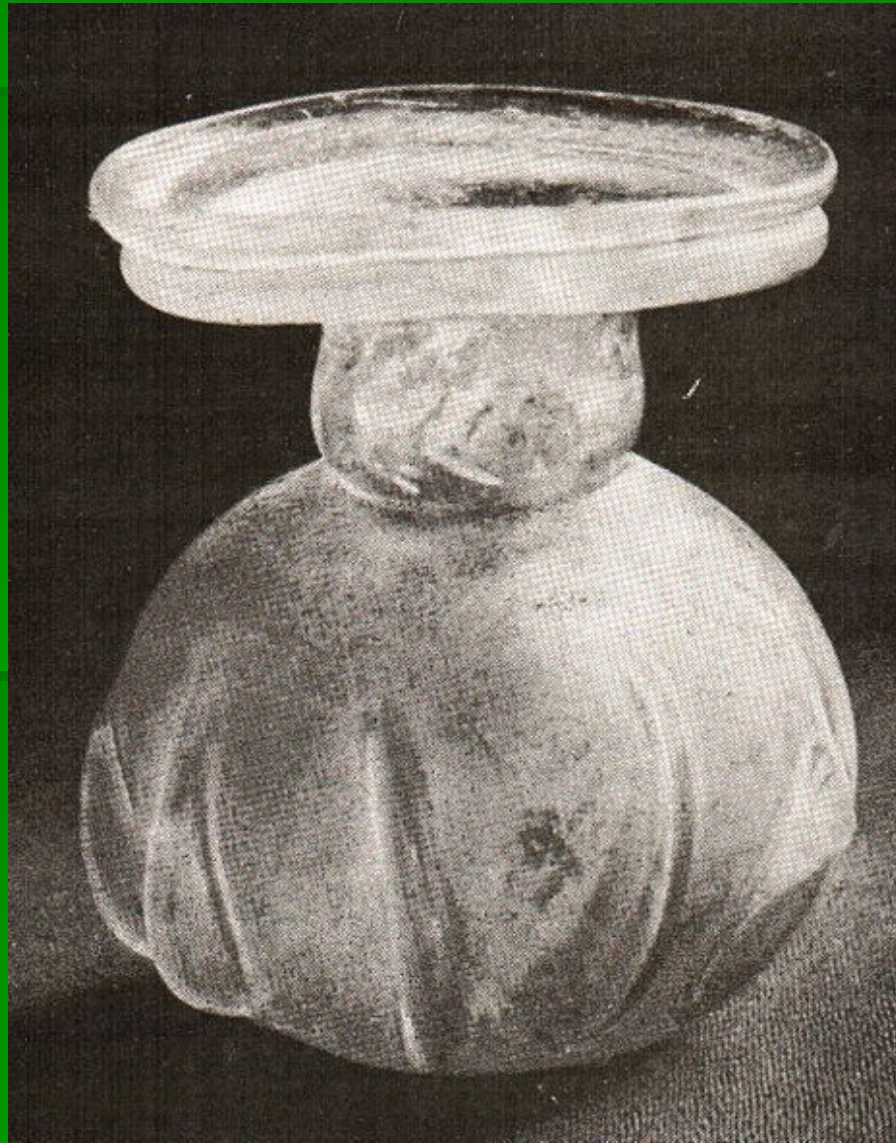

Печатка Війська
Запорозького за
Богдана
Хмельницького

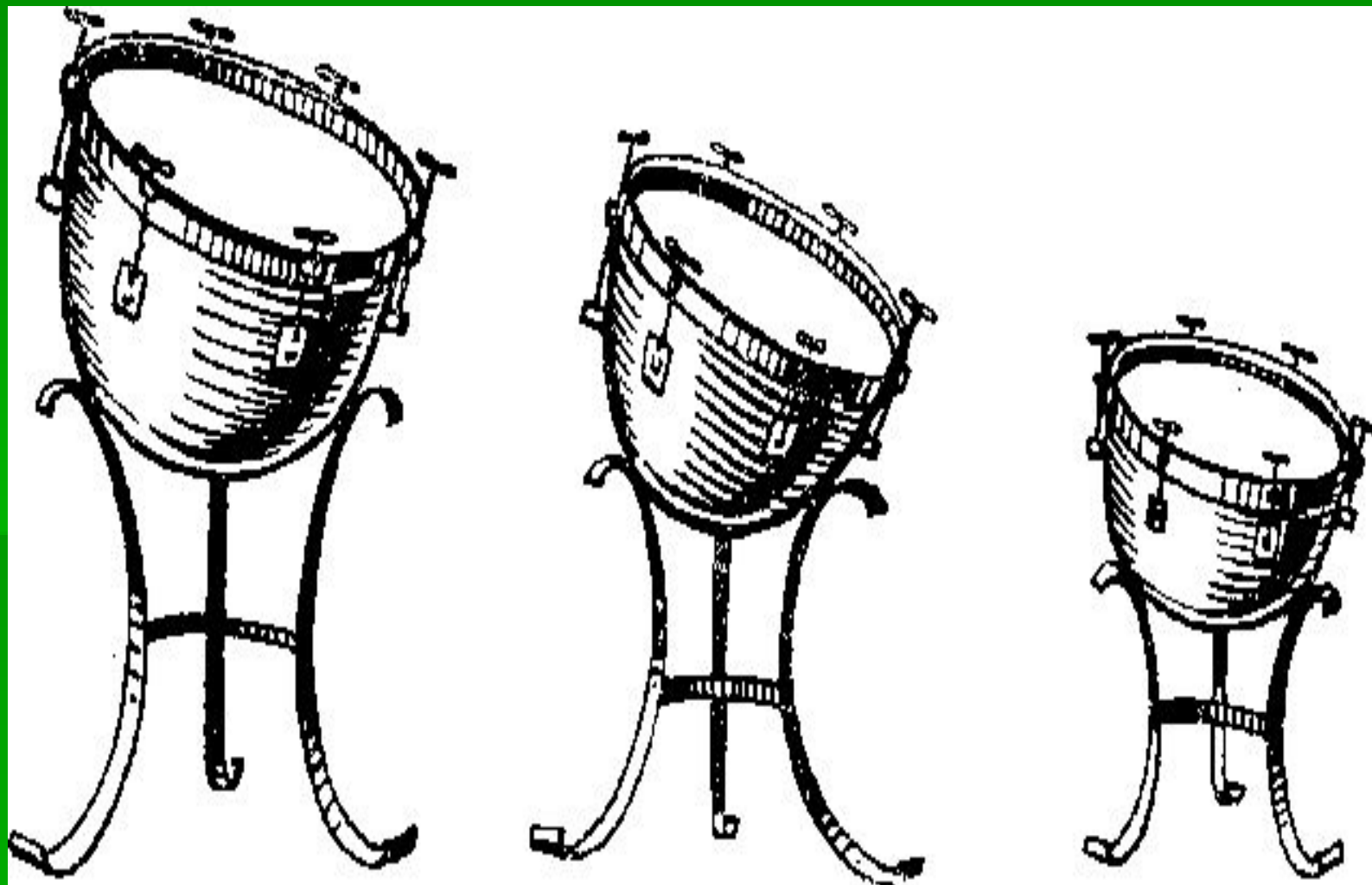

Печатка Війська
Запорозького XVII ст.

Козацький похідний каламар

литаври

литаври

Реєстрове козацтво

- козаки, зараховані на військову службу Речі Посполитої і записані в окремий список — реєстр.
- **1572 р.** - Універсал польського короля про утворення найманого козацького формування із 300 козаків.

Причини утворення реєстрового козацтва:

- прагнення польського уряду залучити козаків на державну службу, для захисту південних кордонів
- бажання встановити над козаками контроль і обмежити їхній вплив на українське суспільство та уникнути загострення відносин із Туреччиною та Кримським ханством
- намагання не допустити антипольських повстань

- У **1578 р.** за короля Стефана Баторія було найнято на службу 600 козаків, який було внесено до спеціального списку – реєстру.
- Основними завданнями реєстровців були:
 - ✓ охорона кордонів
 - ✓ контроль за нереєстровими козаками.

Привілеї реєстровців:

- незалежність від польської місцевої адміністрації,
- звільнення їх від державних податків і повинностей, окрім військової,
- право власної військової та судової влади, право землеволодіння та дозвіл на промисли й торгівлю, плата грішми,
- володіння с. Трахтемирів та монастирем поблизу Канева,
- власні гармати, прапор, литаври, герб.

Козацька чайка

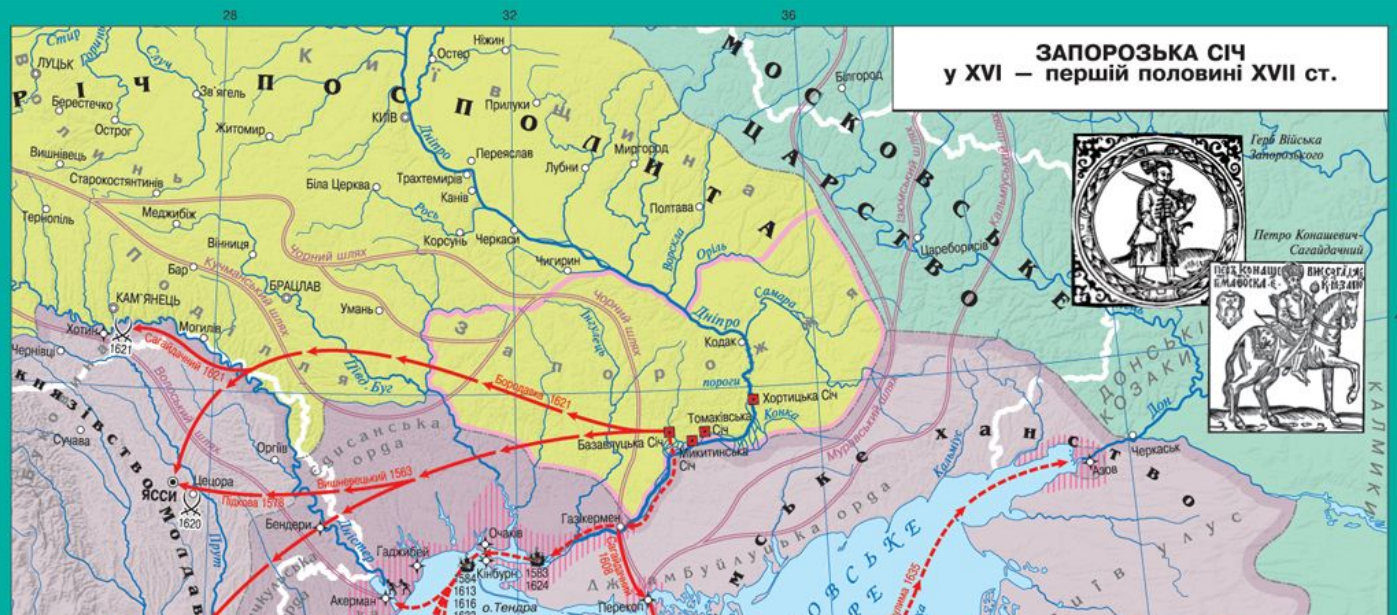
Морські походи козаків

- 1602 р. - розгром турецького флоту під Кілією.
- 1606 р. – взяття Варни;
- 1608 р. – взяття Перекопу;
- 1614 – похід на Синоп і Трапезунд;
- 1615 р. – запорожці атакували Стамбул;
- 1616 р. – запорожці здобули Кафу (спалили головний невільничий ринок регіону).

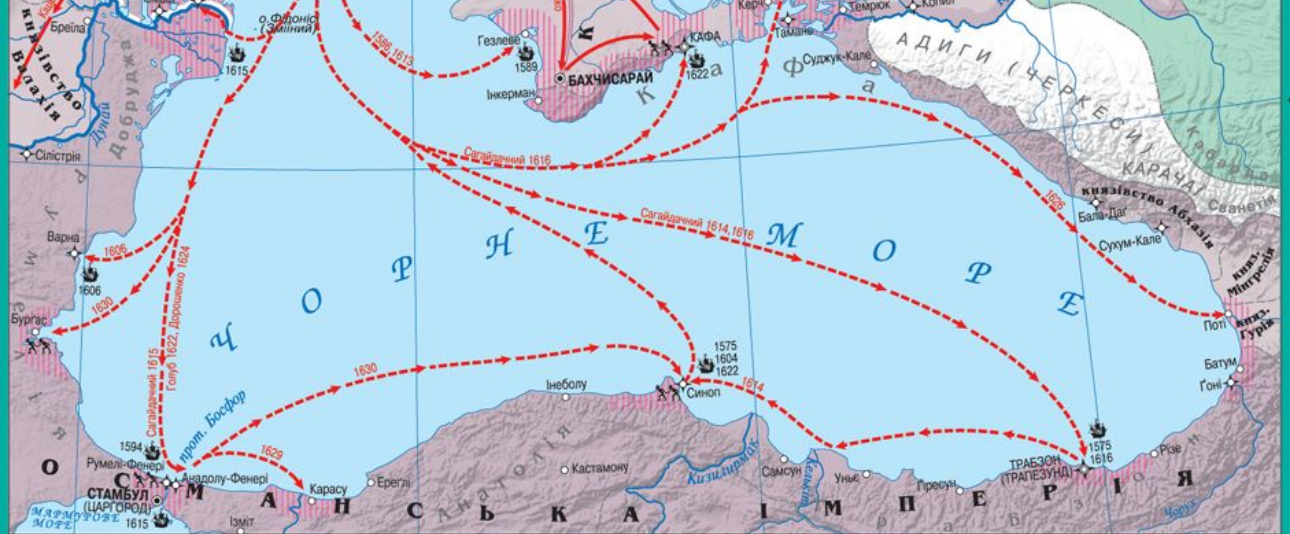
БИТВА під ХОТИНОМ 2–28 вересня 1621 р.

ЗАПОРОЗЬКА СІЧ у XVI – першій половині XVII ст.

РОЗТАШУВАННЯ ЗАПОРОЗЬКИХ СІЧЕЙ у XVI – XVIII ст.

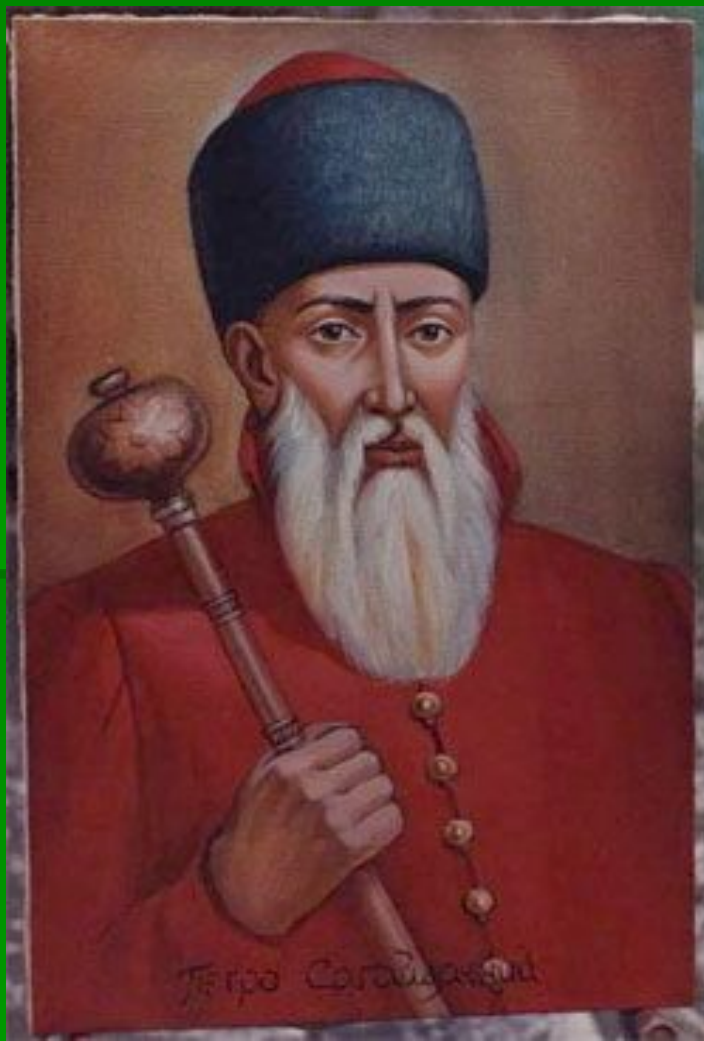

- Територія Земель (Вольностей) Війська Запорозького Низового на початку XVII ст.
- Міся розташування Запорозьких Січей у XVI – першій половині XVII ст.
- Напрямки і роки найважливіших морських (а) та сухопутних (б) походів запорожців на турецькі володіння; прізвища визначних козацьких ватажків
- Райони, які найчастіше зазнавали нападів запорожців
- Міся і роки найважливіших битв польських і козацьких військ з турецьким військом
- Міся і роки морських боїв запорожців з турками

Здобуття Кафи (Феодосія) запорожцями на чолі з Петром Конашевич Сагайдачним у **1616** році. Гравюра на дереві з книжки "Вірші на жалісний погреб шляхетного лицаря Петра Конашевича-Сагайдачного" **1622** р.

Петро Конашевич- Сагайдачний

Діяльність П. Сагайдачного

Військово-політична діяльність:

- козацьке військо було перетворене на регулярне військово формування, суттєво збільшено кількісний склад флоту;
- успішна дипломатична діяльність;
- 1618 р. брав участь у поході польського королевича Владислава на Москву;

- **Очолив кілька вдалих походів на Оттоманську Порту і Кримське ханство, зокрема на Варну (1606) Очаків і Перекоп (1607 р.), Кафу (1616);**
- **1619 р. приєднався до «Ліги міліції християнства», метою якої була боротьба з Османською імперією.**

Просвітницька діяльність:

- Підтримував православну церкву. З усім військом Запорізьким Сагайдачний вступив в 1620 р. до Київського братства;
- за його участі було відновлено православну ієрархію у Речі Посполитій;
- за його сприяння в Києві утворився культурний осередок, до якого належали І. Борецький, Є. Плетенецький, К. Сакович, М. Смотрицький;
- великі кошти заповідав школам Львівського та Київського братств.

Вересень 1621 р. - Хотинська битва у ході польсько-турецької війни **1620-1621** рр., в якій козацьке військо, очолюване Сагайдачним, розгромило турецько-татарські війська.

